

TÁRSASÁGI ÜGYEK

Büky Béla

1928—1998.*

Megszomorodott, Gyászoló Gyülekezet! A Magyar Nyelvtudományi Társaság újra egy kedves és igen tevékeny tagjának földi maradványai előtt tiszteleg. Büky Bélától búcsúzunk, aki a magyar nyelv történetének és jelen életének, hangzó valóságának és lélektani alapjainak kiváló ismerője és társaságunk választmányának tagja volt.

Először 1958-ban hallatta nálunk a hangját, amikor az ősszel rendezett névtudományi konferencia kapcsán hozzászólt Pais Dezső előadásához a magyarországi személynevek vizsgálatáról. Önálló előadással 1963-ban jelentkezett: A beszélő és a hallgató szubjektív kapcsolatának befolyásolása mint beszédcél. Még ugyanebben az évben egy másik oldaláról is megmutatkozott, amikor beszámolt Nagyidai András Calepinus-szótáráról mint nyelvi emlékről. Ez volt az első gyümölcse annak a kutatómunkának, melyet az Akadémiai Könyvtár kéziratárában végzett. (Később ez az Országos Orvostudományi Könyvtár Közlönyeiben jelent meg.) Tartott aztán előadást a magyar nyelvstatisztika eredményeiről, módszereiről és tennivalóiról (1965. jún. 19.), a beszédkódolás folyamatáról és nyelvpedagógiai tanulságairól (nov. 23.), a beszédtevékenység-modellálás nézőpontjairól (1973. május 15.), a hazai beszéd kutatás vitatott kérdéseiről (1975. febr. 18.), Gósy Máriával közösen az átlagos hanggyakoriságtól való egyéni eltérésekről (1987. márc. 17.) —, hogy csak a szakosztályi üléseket említsem.

A lélektan és a szótörténet tematikájának összedolgozásából született az ő kandidátusi értekezése: „A pszichikumra és elemeire vonatkozó szókészlet kritikai vizsgálata a ránk maradt első magyar bibliafordítás adatai alapján.” Ez kilenc évvel a vitája után, 1986-ban jelent meg; végső soron a magyar pszichológiai szaknyelv kezdeteit mutatja ki.

Jelentős szerepet vitt Büky Béla a Nyelvtudományi Társaság életében mint szakosztályi titkár. Idegen nyelvi tudása, német és francia beszédkészsége igen alkalmassá tette arra, hogy külföldi előadókat fogadjon, hallgatóságukat ráhangolja az előadásra. Jó hallása és megnyerő magatartása

---

* Elhangzott temetésén, 1998. április 24-én.

különösen előnyös volt a fonetikai és beszédművelési szakosztály üléseinek vezetésére; élménnyé tudott tenni olyan előadásokat is, melyek csak kevés hallgatót vonzottak, mert mindenkiben megtalálta az értéket, fölfedezte a továbbvivő gondolatot vagy a még nem hallott újdonságot.

Hamar megszakadt életének vége felé jelent meg Büky összefoglaló nagy műve, társaságunk kiadványaként: „A magyar nyelvtudomány és pszichológia tudományos kapcsolatai századunkban.” Már ennek bibliográfiájából is kitűnik az ő szerteágazó, de mégis a nyelv és a kommunikáció központjából kiinduló érdeklődése. Csupán saját munkájaként 32 tételt sorol fel, 10 pedig szerzőtársakkal együtt készített publikáció, köztük írásban kidolgozott korábbi előadásai is. A már említeteken kívül csak néhány címet kiragadva: „Beszéd és valószínűség”; „A beszédtanítás pszichológiája”; „Comenius tankönyveinek orvosi vonatkozású szavai”; „A magyar fonetikatörténet pszichológiai vonatkozásai”; — ezeken kívül német és angol nyelven, hazai és külföldi folyóiratokban megjelent, főleg tudománytörténeti jellegű tanulmányok, s ezek közt talán a legjelentősebb az, amelyik a társalgások statisztikájának modellálásában fellelhető esetleges fejlődési tendenciák kérdését boncolgatja. Külföldi szereplései elsősorban a hallei beszéd tudományi intézethez, majd Párizshoz kötődtek.

És ez a tágas témakör korántsem minden, amivel kedves halottunk a nyelvtudományt gazdagította. Ebben az áttekintésben csak egy részét sorolta fel annak a hatalmas munkásságnak, melyet magyar és német (kisebb számban francia és angol) nyelven előadásokban, folyóiratokban kifejtett. A nyelv alapvető funkcióin belül különösen érdekelte a szókincs és a névkutatás. Mikor az Akadémia kéziratárából a Nyelvtudományi Intézetbe került, Gáldi László elhunytá után 1974-ben a Petőfi-szótárnak lett a munkatársa. (Szabó Dénes, majd Soltész Katalin irányítása alatt itt is igen hasznos munkát végzett. Finom humorérzékével szinte nélkülözhetetlen tagja lett annak a féltucatnyi munkaközösségnek, mely a szótár utolsó köteteinek megjelenéséig, 1987-ig egy jól összerakott kis baráti társaságot alkotott.) Utána pedig A magyar nyelv történeti-etimológiai szótárának szerkesztői gárdájában, az újabb, német nyelvű változat készítésében folytatta szókutató és szócikkíró, lexikográfiai tevékenységét.

Drága Bélánk! Mint tudós is elsősorban ember voltál. Szíveden viselted kollégáid sorsát, mindegyikünk iránt érdeklődtél, mindenkiben az értéket kerested. Engem is — és még néhányunkat — elvezettél a súlyos beteg Szabó Dénes, majd Papp László kórházi ágyához, hogy legalább néha segítsünk a már tehetetlenné vált haldoklókon, hogy érezzék, velük vagyunk utolsó lehetőkig, könnyítsünk valamit a hozzátartozók és az ápolók nehéz munkáján. Az emberek közti viszonyt nem csak mint kutatási témát vizsgáltad a dialógusokban, hanem magad is műveltél az ilyen viszonyoknak minél kedvezőbb alakulását.

Most látom be, hogy az emberiség terén jobban kellett volna követnem Téged, és azt is sajnálom, hogy munkásságodat nem vettem kellően figyelembe saját témáim kidolgozásakor. Pedig akik ma verbális kommunikációval, beszédaktus-elmélettel foglalkoznak, nem hanyagolhatják el alapvető munkáidat.

Úgy hiszem, emléked barátaid körében, számos megállapításod a nyelv és a lélektan kutatói közt még sokáig élni fog.

Isten veled!

ELEKFI LÁSZLÓ